

„MEGCSENDÜL AZ EGÉSZ UNIVERZUM”

MAHLER-SZIMFÓNIÁK BERNSTEIN-FELVÉTELEKEN

Kamaszkoromban csak néhány korai művét játszották nálunk, ezért az „igazi” Mahlerral viszonylag későn – 1976-ban – ismerkedtem meg. Szokol rádiómról egy primitív orsós magnóra vettem fel – merő kíváncsiságból – a *III. szimfónia* első tételét. Visszajátszva ugyanúgy hangzott, mintha szappanosdoboz-zörgést vécécsésze-zubogással próbálnánk visszaadni, amit viszont sikerült kihallanom ebből a hörgésből-vartyogásból, még így is lenyűgöző volt – a nagy Pán vonult be, komor-fenséges fanfároktól kísérve a nyári természetbe, nem is a mitológia, hanem az ösztönvilág legmélyéről emelkedve a fény felé – a „lenti” és a „fenti” világ ilyen megrendítően természetes összekapcsolásával addig csak Rilke költészetében találkoztam – milyen kár, hogy sihederként, amikor egy zöldfedelű Rilke-kötet volt a bibliám, nem hallgathattam ezt a zenét: mennyivel többet értettem volna a versekből is!

Másnap rohantam a lemezboltba, és nagy örömmel találtam meg – igaz, sercegő szovjet lemezen – a *Harmadikat*, s aztán hetekig hallgattam, nem szűnő elragadtatással. Egyetlen szépséghibája volt – erre később jöttem rá – az amúgy ragyogó előadásnak: az ötödik tétel gyermekkórusa nem az eredetiben szereplő három angyalról énekelt, hanem – orosz nyelven – a tavasz hangjairól – nyilván ez volt az engedélyezés feltétele! A *IV.* és a *IX. szimfónia*, majd – a beszerzés sorrendjében – az *V.* következett (ennek *Gyászindulóját* versbe is „átírtam”), s lassan az összes – némelyik egymást követően több lemezen is – ennek az volt az oka, hogy akkoriban még kristálytűs, „hagyományos” lemezejátszóm volt, s ezért a gyakrabban hallgatott, elkoptatott lemezeket időnként ki kellett selejteznem. Jó öt évig éltem vadházasságban a Mahler-szimfóniákkal, s bár idővel a rajongás megkopott, a most már ritkább találkozások időnként újrafényezik – ilyen „újrafényezés” volt, hogy részt vehettem a monumentális *VIII. szimfónia* magyarországi ősbemutatóján, a Budapest Sportcsarnokban, vagy hogy megszereztem az élettől búcsúzó Mahler kései remekét, a *Dal a földről*t a Mahler-tanítvány, Bruno Walter előadásában.

És most ismét Mahler bűvöletében élek. A Hungaroton licenclemezein korunk egyik legnagyobb dirigense, Leonard

Bernstein szólaltatja meg a nagy előd (Mahler karmesternek is zseniális volt) műveit. A sorozat még nem teljes – a *Nyolcadik* és a *Tizedik szimfónia* hiányzik belőle –, ám ezek más előadásban kaphatók – a sportcsarnokbeli hangverseny felvétele is; mégis ideje, hogy felhívjam rá a figyelmet. (Bár szomorúan kell megállapítanom, hogy a mai árakon a széria valamennyi darabja, egyszerre, megvásárolhatatlan.) Mahler szimfóniáiban mindig egyetemességre törekedett. Nemcsak a *Nyolcadikban* csendül meg az Univerzum (maga a szerző nyilatkozott így), hanem az összesben. A nagyromantika hősi hangját képviselő *Első* után gyászünneppel kezdődik a *Második*, és az *Utolsó Ítélettel* – a holtak feltámadásával – ér véget; a *Harmadikban*, amelynek „páni” kezdetéről már írtam, megszólalnak a réti virágok, az erdő állatai, az ember éjszakai szorongása (Nietzsche versére), a gyermeki ártatlanság angyalai és végül a mindent betöltő érzéki szerelem. Az egyszerűbb szövésű és rövidebb (kb. 40 perces a másfél órás többivel szemben) *Negyedik szimfónia* úgy indul, mint a növények tavasszal megújuló nedvkeringése, és kanyargó dallamaival, mint az égbe futó babszár, jut el az utolsó tétel mennyei boldogságot hirdető himnuszáig. Az ezt követő három szimfóniát, melyekben nincsenek énekes tételek, már 20. századi szorongások hatják át (nem véletlenül: századunk első évtizedében keletkeztek). Néhány tétel mintha az I. világháború csataterein játszódna, bár az 1911-ben elhunyt zeneszerző csak megsejthette, meg már nem érthette a katasztrófát. A *VIII. szimfónia*, amely egy latin himnuszra és Goethe *Faustjának* zárójelenetére épül (akárcsak Liszt *Faust-szimfóniájának* zárókórusa) – a vívódó, tévelygéseiből a cselekvésben kiutat találó fausti embertípus – e jellegzetesen 19. századi mítosz – utolsó, legtökéletesebb megfogalmazása. És a nehezen megközelíthető – mert a legmodernebb – *Kilencedik*, amelynek hőse már csak iróniával tudja szemlélni a földi siralomvölgyet, tekintetét a transzcendenciára, a mindennapi vegetáláson túli létre szegezve, s aki a befejezetlenül maradt *Tizedik* egyetlen végigírt tételében, az *Adagió*ban már a mennyekben lebeg... csak Rilke *Duinói elégiái* említhetők egy lapon vele.

Leonard Bernstein zeneszerzőként nem léphetett Gustav Mahler nyomába – neki éppen a „komoly” művei nem az igaziak, míg a musical műfajában remekelt –, de Mahler-interpretálása méltó a nagy elődhez. E lemezek az anyagi áldozatot is megérik – a szellem nyeresége nagyobb!

(Délmagyarország, 1991. október 12.)

(A **Baka István művei. Publicisztikák, beszélgetések** című kötetből)

[← Előző oldal](#)

[Következő oldal →](#)